

УДК. 330.322 (477)

Макух С.М., к.е.н.

Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СЕКТОРАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ СВІТОВИХ ПОТОКІВ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

У статті досліджено особливості взаємозв'язку тенденцій становлення світової спільноти на різних етапах її еволюції й динаміки змін параметрів кількісно-якісних детермінант складових компонентів структури розподілу припливів прямих іноземних інвестицій за секторами економіки на ринку міжнародних інвестиційних ресурсів у розрізі регіонів та країн світу.

Ключові слова: світова економіка, сектори економіки, інвестиції, регіон, ринок інвестицій

Makukh S.M.

ANALYSIS AND EVALUATION CURRENT TRENDS OF SECTORAL DISTRIBUTION THE WORLD'S FLOWS OF INVESTMENT RESOURCES

The article studies the characteristics of the relationship development trends of the international community at various stages of its evolution and dynamics of changes in the parameters of quantitative and qualitative determinants of the patterns components of distribution of FDI inflows by economy sector in the international investment resources market within regions and countries. The global financial crisis has caused fluctuations in the market of investment resources, which could not be displayed on the formation of the spectrum of investors and availability of their voluminous amounts of investment. In addition, current trends in global economic processes have had a significant impact on the transformation of motivational orientation of investment projects in industry terms, prompting investors need to take into account the specifics of a much broader spectrum of effectiveness factors in deciding whether to investments and transactions in the direction of cross-border acquisitions and associations.

Key words: international economics, sectors of economy, investments, region, investments market

Макух С.Н.

АНАЛИЗ И ОЦЕНКА СОВРЕМЕННЫХ ТЕНДЕНЦИЙ СЕКТОРАЛЬНОГО РАСПРЕДЕЛЕНИЯ МИРОВЫХ ПОТОКОВ ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕСУРСОВ

Особенности взаимосвязи тенденций становления мирового сообщества на различных этапах его эволюции и динамики изменений параметров количественно-качественных детерминант составляющих компонентов структуры распределения притока прямых иностранных инвестиций в секторы экономики на рынке международных инвестиций в разрезе регионов и стран мира исследованы в статье.

Ключевые слова: мировая экономика, сектор экономики, инвестиции, регион, рынок инвестиций

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Визначаючи стратегічні орієнтири розвитку національної економіки, науковці наголошують, що “перспективний формат змін геоекономічного позиціонування національної промисловості у світовому економічному просторі (що динамічно розвивається і структурно трансформується) – це переважно економічно вмотивована орієнтація на поліцентричний політико-економічний простір з перспективами паритетної участі у міжнародному поділі праці (МПП) й інтегрованих структурах як розвинутих традиційних промислових центрів (ЄС), так і нових..., що динамічно розвиваються” [1]. Відзначимо, що базис конкурентноздатності української економіки формуватимуть такі ключові компоненти як: ступінь її технологічного розвитку й оснащення провідних галузей, потенційні можливості підвищення ефективності її виробничого сектору (його технічної бази), рівень економічної інтеграції в МПП (об'єм “ніші” у світовій торгівлі), динаміка нагромадження потужності порівняльних переваг, швидкість адаптації до сучасних структурних змін світової економіки, новітній менеджмент (а ргіогу – направленість географічного вектора розміщення виробництва), принципи ринкового маркетингу.

З року в рік ефективність функціонування світової економіки, стає більш залежною від темпів переливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) (й обсягів наповнюваності їхніх потоків, зокрема) у розрізі регіональних секторів економіки, що викликає необхідність вивчення сучасних тенденцій їхнього розподілу і акумуляції.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. На

даний момент, завдяки своїй мобільності іноземний капітал, безперечно, є найбільш бажаним фінансовим ресурсом. Питання про доцільність його залучення й ефективного використання опрацьоване урядами багатьох держав в аспекті вироблення стратегії довгострокових взаємовідносин з потенційними інвесторами (зацікавленість яких в країні-реципієнті на перспективу була б постійною) [1-7]. Глобалізаційні тенденції до зростання диференціації виробництва через його спеціалізацію, а також – до тісної міжнародної виробничої кооперації, певною мірою впливають і на регіональну спрямованість світових фінансових потоків. Динамізм розвитку окремих економік країн світу обумовлює необхідність досліджень специфіки факторів дії на збільшення частки зовнішнього інвестиційного ресурсу у відтворювальних процесах економіки України.

Цілі статті. Дослідити регіональний спектр розподілу ПІІ за секторами економіки в аспекті визначення перспектив позиції України на ринку міжнародних інвестицій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Доведено, що: "...в сучасних умовах іноземні інвестиції розцінюються як інструмент, котрий дає змогу інтегрувати економіку різних країн на рівні виробництва у світову економіку, що глобалізується завдяки наданню цілого ряду активів, включаючи технологію, капітал, управлінські здібності та навички, доступ до іноземних ринків. ...вони стимулюють також нарощування технологічного потенціалу в інтересах розвитку виробництва і підприємництва в ширших рамках національної економіки через зміцнення прямих і зворотних зв'язків" [8,с.31].

Стратегії поступу успішних економік світу базуються на концепції стабільного функціонування поєднаних в єдине ціле знань, інновацій, модернізованого і мобільного ринку праці, ресурсозберігаючих технологій, інвестиційного забезпечення домашніх

	1989 – 1991 pp.	2005 – 2009 pp.
--	-----------------	-----------------

господарств і фірм. Однак, сповільнення темпів розвитку світової економіки мало значні наслідки для формування інвестиційного потенціалу транснаціональних компаній (ТНК) й, за прогнозами, спричинило досить вагомий спад світового ВВП. Більшість ТНК звузили свою непрофільну діяльність, скоротили чи призупинили інвестиційні проекти по розширенню наявних потужностей, і як наслідок – вартісний вираз угод з транскордонних поглинань й об'єднань за секторами економіки значно зменшився. Проте, в свою чергу, глобальний економічний спад дав можливість виявити рівень чутливості і специфіку структурних характеристик національних економік саме в галузевому аспекті, тобто: співвідношення між розвиненістю галузей, які першими зазнають циклічних коливань та наявністю галузей, які в меншій мірі реагують на цикли ділової активності і діють на ринках з стабільним попитом; ступінь залежності від вузької номенклатури експортних сировинних товарів; здатність підприємницького сектору до диверсифікації та реструктуризації (його мобільність).

Спектр галузевого виробництва ТНК загалом є достатньо широким: 60% з них були зайняті у сфері виробництва (перш за все, в електроніці, автомобілебудуванні, хімічній і металургійній промисловості), 37% – у сфері послуг і 3% – в добувній промисловості і

сільському господарстві. Більшість ТНК задіяні в галузях обробної промисловості й у сфері послуг [9, р. ххі]. Саме завдяки інвестиціям країни мають доступ до природних ресурсів та корисних копалин якими вони не забезпечені (або вони – обмежені й вичерпні). Для прикладу: США повністю за рахунок імпорту забезпечують свої потреби у фосфатах, міді, олові; на 75% – у марганцевій та залізній руді; Японія – 40% бокситів; 50% нікелю; 60% мідної руди.

Світовий розподіл припливів ПІІ за секторами економіки на різних часових сегментах (табл.1) характеризується мінливою динамікою наповнюваності цих потоків.

Таблиця 1

Динаміка світового розподілу припливів ПІІ за секторами економіки у 1989 – 1991 pp. та 2005 – 2009 pp. (млн. дол. США)*

	Розвинуті країни	Країни, що розвиваються	Світова економіка	Розвинуті країни	Країни, що розвиваються	Країни Південно-Східної Європи і СНД	Світова економіка
Всього:	151996	34551	186549	1060084	367294	43886	1471264
первинний	8998	3860	12858	124046	33639	13205	170891
Сільське господарство, мисливство, лісівництво і риб-ство	- 6	628	623	39	2980	309	3328
Гірнична промисловість	8967	3232	12198	124008	30659	12896	167563
виробничий	47679	16081	63849	232141	113850	7192	553183
Харчова промисловість і тютюнництво	4790	2361	7151	34051	5079	1415	40545
Хімічна промисловість і хімічне виробництво	9952	2047	11998	66045	7543	981	74569
Металургія і металургійне виробництво	4033	1271	5304	26356	7124	413	33892
Машинобудування і обладнання	4794	2936	7730	27698	7593	295	35586
послуги	83477	10634	94111	636238	208180	22931	867349
Торгівля	16289	2310	18599	81872	25091	3804	110767
Фінанси	30915	2179	33094	237671	70923	5879	314473
Підприємницька діяльність	17089	1313	18402	155918	60275*	9346	225539*
Транспорт, зв'язок	1633	1196	2829	69329	24836	2228	96392

*джерело: складено автором за: World Investment Report 2009. United Nations Conference on Trade and Development. New York and Geneva. 2009, Annex table A. I. 6., p. 220 [6].

Незначні обсяги припливів ПІІ зафіксовано у первинному секторі економік розвинутих країн; країн, що розвиваються; країн Південно-Східної Європи і СНД (як і у світовій економіці загалом). Більш ніж 90% цих надходжень припадало на гірничу промисловість, в той час як частка сільського господарства, мисливства, лісівництва і рибальства сумарно становить близько 5%. У вторинному секторі економіки найбільші припливи ПІІ надійшли в хімічну промисловість і хімічне виробництво (до 21% від загального обсягу надходжень). Варіюються в межах 6,5% – 10,0% частки секторів машинобудування і обладнання, харчової промисловості і тютюнництва, металургії і металургійного виробництва, електричного і електронного обладнання.

У третинному секторі (сфері послуг) вагомим є показник фінансів (одна третя надходжень від загального обсягу), підприємницької діяльності (20,47%), торгівлі (19,5%), транспорту та зв'язку (1,96%). За останнє десятиріччя в сектор послуг надходило більше половини обсягів припливів ПІІ: за період 1989 – 1991 рр. їх частка в світовій економіці становила 50,4%, в т.ч. економіках розвинутих країн – 54,9%; країнах, що розвиваються – 30,8%. У 2005 – 2007 рр. ці показники значно виросли, а саме: найвищі темпи приросту надходжень до економік країн, що розвиваються – 1,8 раз (56,68%); до економік розвинутих країн – 1,09 раз (60,01%); світової економіки – 1,17 раз (58,95%). Параметри обсягів надходжень ПІІ у сектор послуг країн Південно-Східної Європи і СНД становили 52,25%. За період 2008-2010 рр. частка послуг становила вже 70% від сумарного обсягу надходжень ПІІ в усі сектори економіки, при цьому, більш ніж 56% з них надійшло до країн, що розвиваються.

Наповненість потоків ПІІ у 2010-2012 рр., як і структура їхніх надходжень, до первинного, вторинного і третинного секторів економіки досліджуваних країн була різною, а ріст й перерозподіл їхніх обсягів залежали від стану кон'юнктури на ринку інвестицій. Незначні обсяги припливів ПІІ зафіксовано у первинному секторі економік розвинутих країн; країн, що розвиваються; країн Південно-Східної Європи і СНД (як і у світовій економіці загалом). Більш ніж 90% цих надходжень [6] припало на гірничу промисловість, частка сільського господарства, мисливства, лісівництва і рибальства сумарно становить близько 5%. Беручи ж до уваги фактор продовольчої безпеки [10], є актуальним питання (особливо для країн з транзитивною економікою і країн, що розвиваються) про вироблення регіональних програм стимулювання припливів іноземних інвестицій в національні агропромислові комплекси [11].

В ситуації становлення України як суверенної держави, її орієнтацію на створення політики сприяння притоку іноземних інвестицій трактували у ролі необхідної і основної стратегії її розвитку. За обсягами надходжень (рис.1) в структурі задіяного в національній економіці іноземного капіталу в основному переважали потоки ПІІ. портфельні інвестиції були відсутні взагалі.

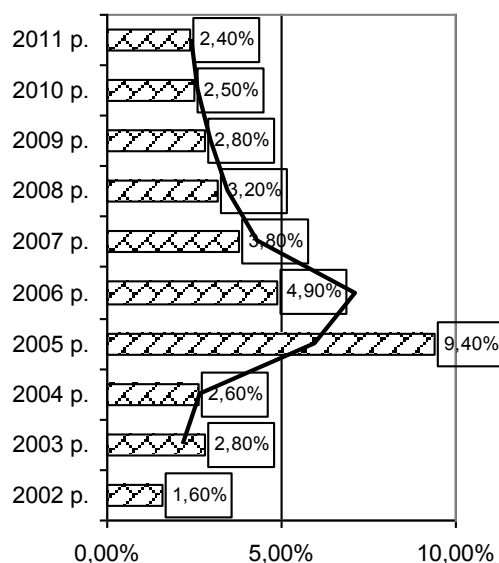

Рис.1. Частка надходжень ПІІ у ВВП України у 2002-2011 рр.

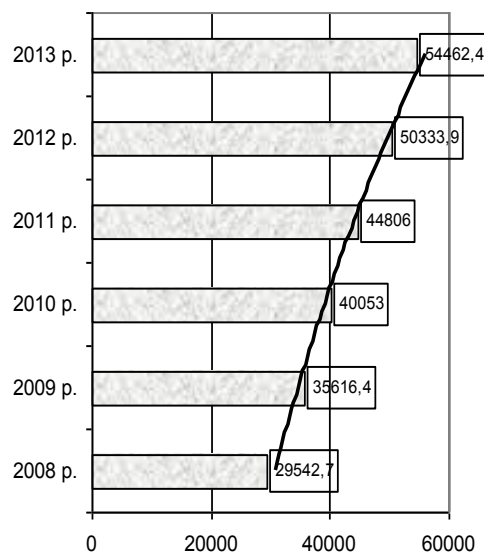

Рис.2. Припливи ПІІ до економіки України у 2008-2013 рр. (на поч.року, млн. дол. США)

Не дивлячись на те, що притік прямих інвестицій в країну з року в рік є експоненціальним за своїм характером (2008 р. – 29542,7 млн. дол. США, 2009 р. – 35616,4 млн. дол. США, 2010 р. – 40053,0 млн. дол. США, 2011 р. – 44806,0 млн. дол. США, 2012 р. – 50333,9 млн. дол. США, 2013 р. – 54462,4 млн. дол. США [7] (рис.2)), їх частка у ВВП України (за період 2002-2011 рр.) була варіативною і характеризувалася різним динамізмом, однак, з 2005 р. по 2011 р. вона зменшилася з 9,40% до 2,40)% [12].

Україні відводять чільне місце у провідних міжнародних прогнозах подальшого розвитку світової агро продовольчої системи. Міністерство сільського господарства США називає Україну серед найперспективніших світових експортерів продовольства, зокрема пшениці й у перспективі ячменю. А “передумови розширення експортного потенціалу аграрного сектору країни” на думку науковців [1, с.70-71], “лежать у площині підвищення продуктивності агро виробництва за рахунок збільшення рівня його забезпеченості засобами хімізації та високоефективною технікою, збалансування кормової бази тваринництва, впровадження сучасних систем організації виробництва і збут продукції”. Разом з тим, серед пріоритетів державного сприяння і підтримки розвитку відзначають комплексну реструктуризацію галузей промисловості з низькими конкурентними характеристиками і потенціалом (необхідність їхнього функціонування і розвитку визначається вимогами національної безпеки, соціального й екологічного характеру). Однак, слід підкреслити, і направленість державної промислової політики у середньостроковій перспективі на виробництво екологічно і біологічно чистих харчових продуктів [1, с.39-40]. Безперечно, враховуючи сучасні тенденції світового розвитку, досягнути цих цілей не можливо без підвищення рівня конкурентоздатності національного сільськогосподарського виробника, а також акцентування уваги на стимулюванні росту його рентабельності та відповідності кількісно-якісних споживчих характеристик сільськогосподарської продукції вимогам європейських і міжнародних нормативних стандартів та ціновій кон’юнктури.

За останнє десятиріччя в адміністративному механізмі керування підприємством агропромислового комплексу все більше проявляється значущість маркетингової складової, проте, не у всіх виробників є досконало розроблена концепція підвищення рівня конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та вибору ринку, політики й шляхів її просування у далекій і близькій перспективі. Саме тому українські агропромислові підприємства часто не в змозі встигнути за змінами кон’юнктури на внутрішньому

продовольчому ринку країни. Це, в свою чергу, сприяє іноземному виробнику (у зовнішньоторговельному балансі окремих регіонів країни імпорту різних видів сільськогосподарської продукції значно переважає її експорт з країни). Значимість же ролі ПП в запровадженні нових стандартів при вирощуванні продовольчих культур (спрямованих на підвищення продуктивності праці, родючості земель та їх екологічної стійкості) є, без сумніву, вагомою. Хоча (навіть, враховуючи їх зростання у 1990 – 2007 рр. майже в 3 рази), величина обсягів задіяних потоків ПП, як і кількість проектів з модернізації сільськогосподарського виробництва, є не достатніми для збільшення потужності потенціалу сільськогосподарського сектору і його здатності у найближчій перспективі вирішувати глобальну проблему дефіциту продовольства.

Світова фінансово-економічна криза внесла свої корективи у сферу розподілу та форми залучення ПП за секторами економіки у розрізі регіонів та країн світу. Падіння попиту на сировинні ресурси призвело до зміни інвесторами своїх пріоритетів та акцентуванні уваги на галузях первинного та вторинного секторів промисловості, що спеціалізуються на вирощуванні й переробці сільськогосподарської продукції; виробництві продуктів харчування і товарів першої необхідності; виготовленні кінцевих товарів або їх комплектуючих. Статусу пріоритету набули регіони з наявними стійкими до економічних коливань галузями економіки, що виробляють продукти харчування, напої, тютюнові вироби, електронне обладнання та ядерну енергію; займаються видобутком твердих корисних копалин, нафти й вугілля, й виробництвом автотранспортних і інших транспортних засобів; надають послуги у сфері бізнесу [6]. Роста зацікавленість до сільського господарства, лісництва, рибальства та полювання.

Висновки. Світова фінансово-економічна криза спричинила зміни кон'юнктури на ринку інвестиційних ресурсів, а саме ступінь та ніші взаємодії його основних компонентів (структуру кількісно-якісних характеристик детермінантів попиту та пропозиції), що не могло не відобразитися на формуванні спектру кількості суб'єктів-інвесторів та наявності у них вільних й великих за обсягами об'ємів інвестицій. Окрім цього, сучасні тенденції розвитку світогосподарських процесів мали значний вплив і на трансформацію мотиваційної спрямованості інвестиційних проектів у галузевому аспекті, що спонукає інвесторів до необхідності брати до уваги специфіку дієвості набагато ширшого спектру чинників при прийнятті рішень про доцільність вкладення інвестицій та здійснення угод у напрямі транскордонних поглинань та об'єднань.

Список використаних джерел:

1. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с., С.38.
2. Hymer S. The International Operations of National Firms: A Study of Direct Investment. MIT Press, 1976.
3. Рогач Олександр. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: Підручник. – К. : Либідь, 2005. – 720 с.
4. Новий курс: реформи в Україні. 2010 – 2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2010. – С. 360.
5. Макух С. М. Глобалізація міжнародного руху капіталу в умовах поглиблення інтеграційних процесів / С. М. Макух // Актуальні питання розвитку сучасної економіки: Монографія. Частина I. / За ред. О. О. Непочатенко, Ю. О. Нестерчук. – Умань : Видавець “Сочинський”, 2011. – С. 28–31.
6. UNCTAD. World Investment Prospects Survey 2009 – 2011. New York and Geneva. 2009, 85 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.prime-tass.ru/news/show.asp?id=314&ct=articles>
7. Держкомстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sta.gov.ua/news>.
8. Документи Конференції ООН по торгівлі и розвитку. Нью – Йорк – Женева, 1997. – С. 31.
9. World Investment Report 2009. United Nations Conference on Trade and Development. New York and Geneva. 2009, Annex table A. I. 6., p. 220 [203].
10. UNCTAD: World Investment Report 2009. Transnational Corporations Agricultural Production and Development: New York and Geneva. – 2009, table I.1.4., p.218-265
11. Макух С.М. Вагомість ролі іноземних інвестицій в модернізації економіки країни // Молодь і ринок. 2006. – № 1 (16). – С.92-98.
12. World Investment Prospects to 2011. Foreign direct investment and the challenge of political risk/ London, Part 3., Appendix 3., p.212.

Рецензент: д.е.н. Рибчук А.В.